

Керуючи розкопками найбільшої трипільської пам'ятки, В.О. Круц постійно бере участь у дискусіях щодо причин формування поселень-гігантів (до речі, цей термін введено до наукового обігу Володимиром Опанасовичем), демографічного та соціально-економічного розвитку їх населення. Йому належать і більш широкі — регіональні та макрорегіональні — дослідження господарської діяльності та демографічного розвитку трипільського населення. Зокрема, саме В.О. Круц звернув увагу на необхідність враховувати в палеодемографічних розрахунках хронологічні побудови. Зараз у цьому напрямі активно працюють німецькі фахівці за матеріалами різних археологічних культур. Особливу увагу Володимир Опанасович завжди приділяв екологічним чинникам, вписуючи досліджувані людські колективи в контекст навколишнього середовища. Крім того, дослідник є активним прихильником залучення методів суміжних дисциплін — багато в чому саме завдяки йому аерофотозйомка та геомагнітна розвідка стали неодмінними атрибутами дослідження трипільських поселень.

Польова методика та аналітичні підходи Володимира Опанасовича вплинули та продовжують впливати на дослідників кількох поколінь. Його думки інтегровані в підручники та узагальнюючі праці, зокрема видану Інститутом археології «Давню історію України». Тож внесок дослідника у археологію, зокрема трипільську, важко переоцінити. Володимир Опанасович також активно працює в науково-просвітницькому напрямі. За його участі організовано виставки здобутих матеріалів, зокрема в США та Канаді. Саме його активна робота сприяла створенню Державного заповідника «Трипільська культура».

...Багато хто зі студентів, які проходять археологічну практику в Тальянках, відмовляється вірити, почувши відповідь на запитання про вік начальника експедиції. І це не дивно, зважаючи на характер і життєву позицію дослідника та його ставлення до людей. Користуючись нагодою, бажаємо Володимирові Опанасовичу залишатися таким же молодим, осяяним ідеями та невтомним у роботі! Нехай міцне здоров'я і глибока повага колег завжди супроводжують його!

О.В. ДЯЧЕНКО

ДОСЛІДНИКАМ МИНУЛОГО ТИСЯЧОЛІТНІХ ЛУБЕН

---

17 вересня 2013 р. до 1025-річчя заснування м. Лубни, в присутності гостей міста і громадськості, було відкрито меморіальну дошку на честь істориків, археологів і краєзнавців, які зробили вагомий внесок у встановлення дати заснування міського центру і своєю працею забезпечили відзначення славного ювілею посульської твердині на південних рубежах руських земель. Меморіальну дошку встановлено за ініціативи Лубенської міськрайонної громадської організації «Знання і творчість» (голова Л.М. Кириленко). Відкрили її на урочистому мітингу напередодні Дня міста правнучка видатної лубенської меценатки і музейниці

© Т.М. ДЯЧЕНКО, О.В. СИДОРЕНКО, 2014

І.В. Скаржинська та Лубенський міський голова О.П. Грицаєнко.

Дошка, встановлена з правого боку фасаду приміщення Лубенського міського кінотеатру «Київська Русь» (вул. Радянська, 16), добре помітна з головної вулиці міста.

Цю дошку справедливо можна назвати народною, адже виготовлено її на благодійні пожертви членів громади та лубенців-патріотів. Автор проекту — член Національної спілки архітекторів України І.Є. Казакова, а втілив неординарний художній задум у життя М.М. Дунник.

Дошка являє собою шестикутну плиту з чорного граніту розміром 120 × 80 см, на якій вміщено зображення аксесуарів на столі літо-

Вигляд меморіальної дошки

писця і вченого давніх часів: ікону Володимирської Божої Матері, добірку стародавніх книг, каламар з двома гусячими перами та свічник з пригаслими свічками. Лівобіч від зображення розміщено напис: *«Матеріали археологічних досліджень і літописні джерела дають підстави стверджувати, що 988 рік є часом заснування міста Лубни»*. Цитату взято з історичної довідки, підготовленої напередодні відзначення 1000-літнього ювілею міста Інститутом історії АН УРСР (нині Інститут історії України НАН України) у 1984 р.

На нижньому блоці напису подано імена визначних істориків, археологів, музейників та архівістів, які доклали чимало зусиль до створення підґрунтя відзначення ювілею: *«У дослідження тисячолітнього минулого Лубенщини великий внесок зробили історики, археологи, краєзнавці: Ф. Камінський, В. Ляскоронський, О. Лазаревський, К. Скаржинська, Г. Стеллецький, К. Бочкарьов, В. Милорадович, Ю. Моргунов, О. Сухобоков, І. Горенко, Б. Ванцак, Н. Зеленьюк, В. Бутрим, О. Супруненко»*. Нижче вказано місце і дату встановлення: «Лубни — 2013 рік».

В основі дошки знаходиться вузька смуга-плита рожевого граніту з графічною панорамою міста Лубни з боку заплави р. Сула, а справа масив її площини перетинає у вертикальному напрямку така ж вузька деталь рожевого граніту з візерунком-орнаментом, який використовується в народному різьбленні Полтавщини.

Дошка вшановує імена представників «старшого» покоління Лубенського музейно-археологічного осередку — археолога, педагога і музейника Ф.І. Камінського (1845—1891), його учня — археолога, історика, нумізмата, професора та академіка Всеукраїнської Академії наук В.Г. Ляскоронського (1859—1928), його вихованця — юриста і краєзнавця К.П. Бочкарьо-

Виступ на відкритті правнучки меценатки, майстра народної творчості І.В. Скаржинської (фото О.В. Сидоренка)

ва (1846—1930-і рр.), фундаторки Лубенського музею в Круглику К.М. Скаржинської (1852—1932), істориків, які співпрацювали з цим осередком та були співцями історії Лубенщини, — О.М. Лазаревського (1834—1902) і В.П. Милорадовича (1845—1911), відомих лубенських музейників — фундатора й одного з керівників Лубенського краєзнавчого музею професора Г.Я. Стеллецького (1878—1949) та І.І. Горенка (1927—1982).

Вшановано відомих археологів — докторів історичних наук О.В. Сухобокова (1937—2008) та Ю.Ю. Моргунова (м. Москва), які здійснили археологічні дослідження в окрузі та на території Лубен. Зокрема, за результатами археологічних досліджень Лівобережної слов'яно-руської експедиції Інституту археології АН УРСР під керівництвом О.В. Сухобокова було підтверджено дату заснування міста. Кандидат історичних наук, заслужений працівник культури України О.Б. Супруненко, який дослідив багато археологічних пам'яток Лубенського краю, у своїх працях висвітлив діяльність лубенців — подвижників українського музейництва, зокрема більшості з перелічених у тексті меморіальної дошки.

Не забули ініціатори проекту й імені видатного лубенського краєзнавця та історика, заслуженого журналіста України Б.С. Ванцака (1919—1999), завдяки ініціативі й кількадесятирічній праці якого з'явилася можливість відзначити 1000-літній ювілей м. Лубни. Добре знають і шанують у Лубнах пам'ять про невтомних краєзнавців — колишнього директора Лубенського бюро подорожей та екскурсій Н.М. Зеленьюк (1931—2011) та одну з найактивніших жінок міста В.С. Бутрим (1931—

2007), авторку книжок про Лубни та відомих земляків.

Дошка до ювілею Лубен органічно вписується в міське середовище. Сподіваємося, що знак увічнення пам'яті про подію, встановлений через 25 років, буде нагадувати прийдешнім поколінням про людей, які доклали сили й теплоту душі до справи визначення реального історичного віку міста, котре виникло за Володимира Святославича на твердому броді через

Сулу з метою захисту порубіжних посульських земель на початку давньоруської історії.

До урочистої події лубенцями видано брошуру з біографічними нарисами про всіх дослідників, імена яких зазначені в тексті меморіальної дошки: Л.М. Кириленко, Л.С. Яковенко, Т.М. Дяченко (укл.). Історики, археологи, краєзнавці — їх вклад у встановлення дати заснування м. Лубни (до 1025-річчя заснування м. Лубни). — Лубни, 2013.

Т.М. ДЯЧЕНКО, О.В. СИДОРЕНКО

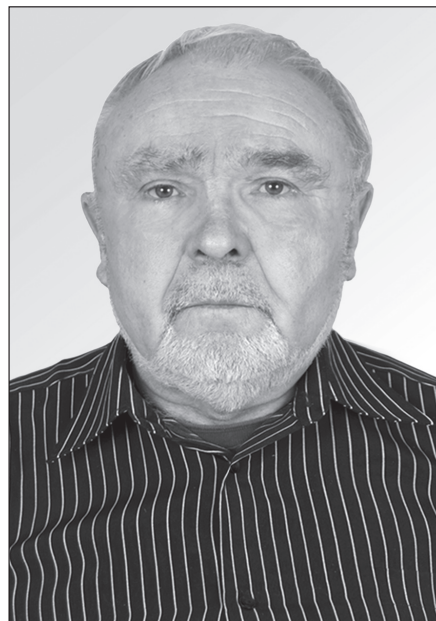
ПАМ'ЯТІ АНАТОЛІЯ СТЕПАНОВИЧА ОСТРОВЕРХОВА

Тяжкої втрати зазнала археологія України. 28 жовтня 2013 р. пішов з життя визначний вчений кандидат історичних наук Анатолій Степанович Островерхов — активний археолог-польовик, який дослідив багато пам'яток доби бронзи, раннього залізного віку та античного періоду, знаний фахівець з історії стародавнього скла й склярства на теренах України, автор понад 200 наукових праць (зокрема 11 монографій).

Анатолій Степанович народився 31 березня 1945 р. на Миколаївщині, деякий час жив, навчався та працював у Миколаєві (1952—1962 рр.), мав стати військовим (закінчив 1966 р. Тбіліське артилерійське училище). Але доля розпорядилась інакше. З осені 1966 р. А.С. Островерхов пов'язав своє життя та подальшу наукову діяльність з Одесою. Тут він успішно закінчив історичний факультет Одеського університету (1966—1971 рр.), а після аспірантури в Інституті археології АН УРСР (1972—1975 рр.) працював у відділі археології Північно-Західного Причорномор'я, а останнім часом (від 2009 р.) — в Одеському археологічному музеї НАНУ.

Анатолій Степанович мав великий творчий потенціал, який багато в чому йому вдалося

реалізувати. На це промовисто вказує не тільки кількість виданих ним праць, але й їх якість, а ще гідна подиву розмаїтість його інтересів. З-поміж найголовніших це — проблеми грецької колонізації Північного Причорномор'я, різні аспекти греко-варварських відносин, стародавнє виробництво (бронзолivarне, залізобробне, склярство), економіка й торгівля, питання сакральної сфери скіфської та грецької

© С.Б. БУЙСЬКИХ,
С.Б. ОХОТНИКОВ, Л.В. СУББОТІН, 2014